

מעדני כת

משיעוריו של הגאון רבי נפתלי הכהן קופשיץ שליט"א

פרשת ואתחנן תשפ"א ❁ שנה שלישית גליון 98

בענין ברכה לאחר נתינת החמשה סלעים לכהן ובענין חזרה בתוך כדי דיבור מקבלת מעות פדיון הבן

שאינו יכול לברך קודם המצווה שהרי הוא גוי, ולהכי תקנו לו לברך אחר הטבילה, וכן לענין נט"י מברכים לאחר הנטילה כיון דקודם הנטילה ידיו טמאות.

ומבואר מדברי הראב"ד דכל היכא דהמצווה תלויה בדעת אחרים שאפשר שהשני ימנע ממנו את עשיית המצווה, וא"כ לכוונה ה"ה גם במצוות פדיון הבן שיש שיברך את הברכה אחר הקיום מצווה, וא"כ לכאורה ה"ה גם במצוות פדיון הבן שיש לחוש ולומר שמא לא ירצה הכהן לקבל ממנו את מעות הפדיון ועי"כ תמצא ברכתו לבטלה, א"כ צריך לברך אחר מעשה הפדיון, כמו ברכת אירוסין, ונמצא שברכת פדיון הבן להראב"ד לכתחילה הוא רק לאחר הפדיון, ואע"פ שלא נתבאר כן להדיא בדברי הראב"ד אפשר דכן ס"ל להראב"ד.

וא"כ יש לומר דכאן יוכל לברך אחר המצווה לשיטת הראב"ד ולצרף לזה את שיטת האו"ז דבכל מצווה בדיעבד אפשר לברך אחר קיומה, אבל מכל מקום גם בברכת אירוסין פסקו הפוסקים שמברכין קודם האירוסין ולא חיישינן להראב"ד וצ"ע אם אפשר לצרף דעת הראב"ד בזה.

אכן יש מקום לחלק בין פדיון הבן לענין קידושין, דיל"ל דרק בקידושין יש לחוש שמא לא תאבה להתקדש לו, אבל לגבי פדיון הבן אין לחוש שמא לא ירצה לקבל מעות הפדיון דמאיה טעם לא יחפון במתנה, ואפי' משום 'שונא מתנות יהיה' ליכא הכא כיון דהוי מצווה.

אכן באמת גם בקידושין הדבר רחוק מאוד שבאותה שעה שכבר עומדת לקבל הקידושין ומיד אחר הברכה תחזור בה, [ואפי' בזמן חז"ל שהיו מקדשין מיד ואח"כ נושאים, מ"מ היה זה אחר שידוכין, וא"כ זה רחוק מאוד שפתאום תחליט לחזור בה], אבל מ"מ אפשר שבזה יותר איכא למיחש שמא תחזור בה, ושוב לא פלוג רבנן, ויל"ע אי שייך כן נמי לענין פדיון הבן.

דברי הרשב"א בשם הראב"ד דהטעם דאין מברכים על מצוות כיבוד או"א וצדקה משום דהם תלויים באחרים

ולכאורה יש ראייה לסברא זו דבפדיון הבן לא חיישינן שמא לא ירצה בו הכהן, שהרי כתב הרשב"א בתשובה (ח"א תשו' י"ח) בטעמא דאין מברכין על מצוות צדקה או הלואה משום שהוא תלוי בדעת אחרים, וכתב עוד דהא דאין מברכין על מתנות כהונה משום שהוא ממון הכהנים ונותן להם משלהם ולהכי אין מברכין.

ולכאורה אמאי הוצרך לומר שאין מברכין משום שהוא ממון הכהנים ולמה לא אמר כהטעם הראשון שהוא מצוה תלויה בדעת אחרים, ועי"כ דבמתנה בעלמא לא חיישינן שמא לא ירצה בהם הכהן ולהכי הוצרך לתת טעם אחר אמאי אין מברכין על מצוות נתינה לכהן, ובאמת זה מוכרח דבמתנה לא חיישינן שמא יתחרט המקבל, דאי לא תימא הכי איך מברכין על מצוות פדיון הבן, ועי"כ דבמתנה לא חיישינן להכי שיחזור בו, וא"כ לא שייך לומר דהראב"ד ס"ל שבפדיון הבן מברכין לאחריה מהאי טעמא דחיישינן שמא לא ירצה בו הכהן, וכמשנ"ת.

אמנם נראה דבאמת י"ל דגם במצוות נתינה חיישינן שמא לא ירצה בו הכהן, אבל מה שכתב בתשובות הרשב"א דלא תיקנו ברכה בדבר שתלוי בדעת אחרים לכאורה הוא ענין אחר לחלוטין, דהנה יש מקום להקשות בדברי הראב"ד הנ"ל דס"ל דכל שהמצווה תלויה בדעת אחרים אין מברכים עליה קודם המצווה אלא לאחריה, ממה שכתב הרשב"א בתשובה (שם) לבאר הטעם דאין מברכים על מצוות הנהגות בין אדם לחבירו כמו מצוות כיבוד או"א ומצוות צדקה והלואה ופריקה וטעניה, וכתב שם דכל אלו המצוות כיון דהם תלויים באחרים אין מברכים עליהם שהרי אם רצו למחול רשאים, ובסוד"ד משמע שהסכים לזה הראב"ד.

ולכאן צ"ב דדברי הראב"ד סתרי אהדי, דממה שהשיג על הרמב"ם לענין ברכת אירוסין דמברכים אחר המצווה כיון דתלוי בדעת אחרים נראה דמברכים על מצווה התלויה באחרים רק שאין מברכים קודם המצווה אלא אחר המצווה כדי שלא יבוא לידי ברכה לבטלה, וברשב"א בתשובה שהסכים עמו הראב"ד נראה דכל מצווה שהיא תלויה בדעת אחרים אין מברכים עליה כלל, וצ"ע.

נשאלתי באחד שפדה את בנו ואמר קודם הפדיון אמירת 'לשם יחוד' וכשסיים לומר נתן את מעות הפדיון לכהן קודם הברכה, והכהן מיד כשקיבלם החזיר את המעות לישראל ובירך האב ברכת המצוות ונתן שוב את הפדיון לכהן, והעירו דבפשוטו ברכתו היתה לבטלה שהרי כיון דנתן לכהן המעות כבר קיים מצוותו ואינו יכול לברך עוד אחר קיום מצווה.

יבואר דהיכא דחזר בו הישראל תוכ"ד ודאי דמברך

והנה זה פשוט שאילו היה חוזר בו הישראל מיד תוכ"ד והיה נוטלם מן הכהן דשפיר מצי לחזור בו, ויוכל שוב לברך, שאכתי לא קיים את מצוות הנתינה, וכמו בכל קנין דמהני חזרה בתוכ"ד, דבכל דבר מהני חזרה בתוכ"ד לבר מקידושין וגירושין ועביו"ז ומגדף (כמב' בב"ב קכ"ט: וּבְנֵדְרִים פ"ז). וא"כ כיון שחזר בו תכ"ד מנתינת המעות לא קיים מצוותו, ושוב חוזר ומברך.

ואין לומר שהכהן יכול ליטול בעל כורחו של הישראל שהרי הכהן הוא הבעלים על המתנות כהונה, וא"כ לא מצי הישראל לחזור בו, דזה אינו, דבכל מתנות כהונה יש טובת הנאה לבעלים ואין הכהן יכול ליטולם בע"כ, ואפי' למ"ד טוה"נ אינה ממוון, היינו דאינה נחשבת שווי ממוני אבל מ"מ יש לישראל את הזכות ליתנה לכל אשר יחפון ואין הכהן רשאי ליטלה בע"כ, אכן בתוס' בב"מ (דף ו'): כתבו בחד תירוצי דיכול ליטול בע"כ. **אמנם** י"ל דבפדיון הבן כיון דהמעות עצמן אינן של הכהן אינו יכול לזכות בו בלא דעת מקנה כמש"כ הקצוה"ח סימן רמ"ג ס"ק ד' בתחלת דבריו, וכ"כ המחנה אפרים זכיה ומתנה סימן ח', וא"כ לכולי עלמא אינו יכול לתפוס מיד האב בלא דעתו.

ובאמת בנידון דידן איירי שלא חזר בו הישראל בתוכ"ד, דעד שהבין הישראל שהיה צריך לברך עבר כבר כדי דיבור, אלא דיש לדון מצד חזרת המקבל, שהכהן אחר שקיבל את המעות החזירם לו תוכ"ד מקבלתו, ויש לדון אם סגי במה שרק הוא חזר בו תכ"ד מקבלתו, ואף אם נימא דלא מהני חזרתו יש לדון האם אפשר בכ"ג לברך גם אחר קיום המצווה.

יבואר האם יש מקום לברך בפדיון הבן גם אחר המצווה לדעת הראב"ד דמברכים אחר הקידושין ברכת אירוסין

והנה כל הברכות מברכים עליהם עובר לעשייתן קודם קיום מצווה וכמבואר בפסחים (דף י'): ולדעת רוב הראשונים זה לעיכובא ובדיעבד אם לא בירך הפסיד הברכה שאינו יכול לברך אחר קיום המצווה, אכן שיטת האור זרוע בדביעבד אפשר לברך גם אחר קיום המצווה, ולמעשה נקטינן בדביעבד אין מברכים, אבל מ"מ מצינו שמצורפים את שיטת האו"ז במקום שיש עוד טעמים לצירוף.

וכמו שמצינו בחידושי רע"א (תנינא סימן י"ג) לענין הדלקת נר חנוכה דאם הדליק את הנר הראשון קודם הברכה יכול לברך קודם הדלקת שאר נרות ההידור, ומשום ג' צירופים א' שיטת האו"ז הנ"ל דיכול לברך אחר המצווה בדיעבד, ב' דשמא יוכל לברך גם על נרות ההידור, וג' שמא מצוות הדלקת נר חנוכה הוי מצווה נמשכת ויכול לברך עליה גם אחר מעשה ההדלקה כל זמן שהנר דולק.

והנה לענין ברכת אירוסין נחלקו הרמב"ם והראב"ד והרא"ש האם הוי ברכת המצוות או ברכת השבח, דהרמב"ם והראב"ד (פ"ג מאישות הל' כ"ג) סברי דהוי ברכת המצוות והברכה מוטלת על החתן, אבל הרא"ש (כתובות פ"ק סי' י"ב) ס"ל דהוי ברכת השבח [דמשום מצוות פריה ורביה אינו חייב לקדש את האשה שהרי יכול ליקח פילגש בלא קידושין ולקיים מצוות פריה ורביה יעויין ברא"ש ריש כתובות].

ונחלקו הרמב"ם והראב"ד (שם) אימתי מברכים ברכה זו, שיטת הרמב"ם דמברכים לפני הקידושין כמו בכל ברכת המצוות שמברך קודם המצווה, אבל הראב"ד כתב דאין מברכים אלא אחר הקידושין דאע"פ דהוי ברכת המצוות וצריך לברך קודם הקידושין מ"מ יש לחוש שמא תחזור בה האשה ותמאן להתקדש לו ותהיה ברכתו לבטלה, ולהכי תקנו לברך לכתחילה אחר הקידושין, וכמו שמצינו לענין טבילת גריף

² וז"ל שם א"א אין אנו אומרים כן אלא מקדש ואח"כ מברך, והטעם מפני שהדבר תלוי בדעת אחרים שאם תמשך האשה ולא תרצה לקבל הרי הברכה לבטלה, וזה הטעם לברכת האב שמברך להכניסו בביתו של אברהם אבינו, עכ"ל.

³ וז"ל הרמב"ם שם כ'ל המקדש אשה בין ע"י עצמו בין ע"י שליח צריך לברך קודם הקידושין הוא או שלוחו ואח"כ מקדש בדרך שמברכים קודם כל המצוות, ואם קידש ולא בירך לא יברך אחר הקידושין שזו ברכה לבטלה, מה שנעשה כבר נעשה, עכ"ל.

יבואר דכוונת הראב"ד דמצוות שחיובם לאחרים אין מברכים עליהם

ונראה ביאור דברי הראב"ד בתשובה, דאין כוונתו דכל מצווה התלויה בדעת אחרים אין מברכים עליה משום דחיישין שמה תבטל ברכתו ונתהוה לבטלה, אלא הכוונה בזה הוא דכל מצווה שכל מהותה היא לצורך האחר, שכיון שאחר זקוק לה הוא מחויב במצווה, וכמו כיבוד או"ו והלואה וצדקה וכדו', דכשאינם זקוקים לו אין כאן מצווה כלל, וכל המצווה היא מחמתם, על מצווה כזו לא תקנו ברכה. ועל דרך שמצינו לענין עשה דוחה ל"ת, שעשה שהוא מחויב בו רק מחמת האחרים לא נאמר בו הדין דעשה דוחה ל"ת, וכמו שאמרו בכתובות דף מ' כיון דאי אמרה לא בעינא ליתא לעשה כלל לא אמרין עשה דוחה ל"ת, והיינו שמצוות עשה כזו היא שונה משאר עשין, הכא נמי לא תקנו ברכה על מצווה כזו, וכמו שכתב שם הרשב"א להדיא חילוק זה לענין עשה דוחה ל"ת.

אבל מצוות קידושין שהמצווה עליו לישא אשה אינה תלויה כלל בדעת האחרים, אלא שעושה את המצווה ע"י האחר, אבל אם לא תרצה האשה להתקדש לו לא יפטר מחיובו ומחוייב לישא אשה אחרת, ולכן שפיר תיקנו בזה ברכה, רק שאינו מברך קודם המצווה אלא לאחריה שמה תחזור בה ויתירה ברכתו לבטלה.

פליאה גדולה בדברי התומים שלא חילק כהחילוק הנזכר

והנה בתומים (סי' ז' סק"א) כתב לבאר הטעם דאין מברכים על מצוות הלואה דאירי בה השו"ע שם וז"ל 'הרשב"א בתשובה נתן טעם למה אין מברכין על מתנות לאבינויות והלואות לאחרים כמו על שארי מצוות, ותי' דאינו תלוי בידו לבדו דאולי לא ירצה העני ליקח או ללות הימנו ע"כ, ודברים אלו סותרים למש"כ הרא"ש בפ"ק דכתובות למה אין מברכין אקב"ו ליקח אשה, ותי' דאפשר לקיים פ"ו ע"י פלגש ע"ש דהוה תלוי במחלוקת אי פלגש מותר, ולא תי' דא"י תלוי בבעל לבד דאולי לא תאבה האשה לקחתו, ש"מ דלא ס"ל סברא זו, וצ"ל לדעת הרא"ש תירוצו אחר כיון שהוא קללה ופורענות, דבברכה נאמר ואתה לא תלוה, ואפס לא יהי' כך אביון, ועונותיו הטו את אלה, אין לברך עליו, עכ"ל.

ומבואר בדברי התומים שהוקשה לו דלדברי הרא"ש שכתב דהטעם שאין מברכים על לקיחת האשה 'אקב"ו ליקח אשה' משום דאפשר בפלגש ואינו מחויב במצוות קידושין, ע"כ ס"ל דלא כדברי הרשב"א דהטעם דאין מברכים על מצוות הלואה וכדו' הוא משום דהוי מצווה התלויה באחרים דא"כ למה לא תירץ דמטעם זה נמי אין מברכים על לקיחת האשה דהוי מצווה התלויה באחרים ונדהק לתרץ משום דאפשר ליה בפלגש, ולכן להרא"ש צ"ל דהטעם דאין מברכים משום דהלואה באה מחמת עונותיו דהוא קללה (ולדידיה צ"ב מה הטעם לענין שארי מצוות כמצוות כיבוד או"ו). ולכא' למשנת צ"ב מה הקושיא לדברי הרא"ש, דהרא"ש שפיר יכול לתרץ כמו שתירץ הרשב"א דהכא שמהות המצווה הוא רק מחמת האחרים והיכא דאינם זקוקים ליה אין עליו חיוב מצווה כלל בזה לא תקנו על מצווה כזו ברכה, אבל לענין קידושין אי אפשר לומר דלכן אינו מברך ליקח אשה משום דהוי מצווה התלויה באחרים דזה לא מקרי מצווה התלויה באחרים כיון דגם אם לא יסכימו האחרים הוא יהי' מחויב במצווה זו, אלא שיש רק לחוש לברכה לבטלה שמה תחזור בה אחר הברכה, וא"כ אפשר שיצטרך לברך אחר הקידושין וכשיטת הראב"ד, אבל מ"מ ודאי דבכה"ג הוא מחויב במצווה ושפיר מברך, ודברי התומים צ"ע.

יבואר דעת המים חיים שיכול ליתן לכהן את הפדיון בעל כורחו

והשתא ניהדר לצירוף דלעיל, שיש מקום לומר דהראב"ד ס"ל דמברכים לאחר המצווה גם בפדיון הבן כיון דהכהן יכול לחזור בו ויש לחוש שמה תהי' ברכתו לבטלה, וא"כ אפשר שיש לצרף את שיטת האור זרוע דבדיעבד אפשר לברך כל ברכה אחר קיום המצווה, וגם שיטת הראב"ד דלכתחילה מברך לאחר הפדיון, ויהי' מותר לו לברך אחר קיום המצווה, וצ"ע.

אכן יש לפקפק בזה מטעם אחר, דהנה בקונטרס מים חיים לבעל הפרי חדש (תשובה ה') כתב דאפשר ליתן לכהן את הפדיון בעל כורחו של הכהן, וכמו בכל פריעת חוב שיכול ליתן לו בע"כ, וא"כ לכא' לדבריו אין מצוות פדיון הבן תלויה באחרים כלל, דהא יכול ליתן לכהן את המעות בע"כ, וא"כ בזה לא יסבור הראב"ד דמברכים לאחר המצווה, דכל שאינו תלוי בדעת אחרים מברך עובר לעשייתו.

יבואר דבאמרי בינה הוכיח מדברי הרשב"א דס"ל דיכול ליתן לכהן פדה"ב בע"כ

והנה כבר נתבאר דהרשב"א בתשובה שם כתב לבאר הטעם דאין מברכים על נתינת מתנות כהונה ומ"מ מברכים על מצוות פדיון הבן, משום דמתנות כהונה אינם ממונו אלא ממונו כהן ורק הוא נוטל את הממונו כהן לכהן וע"ז לא תקנו ברכה, אבל פדה"ב כיון דמעות הפדיון הם שייכים להישראל עצמו בכי הא שפיר מברך.

ובאמרי בינה (פדה"ב סי' ב') הקשה שהרי פדיון הבן הוא מצווה התלויה באחרים שנותנים את המעות לכהן, והרשב"א הרי סבירא ליה דאין מברכים על מצווה התלויה באחרים וכמשנ"ל, והכריח מזה דס"ל להרשב"א כדעת המים חיים דיכול ליתן לכהן המעות בע"כ ולכן אי"ז מצווה התלויה באחרים כיון שיכול ליתן לו המעות בע"כ.

אכן למשנ"ת לעיל דמצווה שאין מברכים עליה מחמת היותה תלויה באחרים הכוונה שכל חיובה בה מחמת האחר, א"כ הכא אין שייך לומר כן, שהרי חיוב פדיון עליה רמיא גם היכא דלא יחפזין לכהן לקבל הפדיון, ואם לא יחפזין כהן זה הרי הוא מחוייב לתת לכהן אחר, וא"כ אין להוכיח מכאן דיכול ליתן לכהן בע"כ את הפדיון דגם אם אינו יכול ליתן ע"כ של כהן אכתי מחוייב בברכה על פדיון הבן כיון שאין חיובה תלוי בדעת אחרים וצ"ע.

אכן עיקר דברי המים חיים הנ"ל דאפשר ליתן לכהן בע"כ תליא בפלוגתא, דהקצוה"ח (סי' רמ"ג סק"ד) סבר כדבריו דיכול ליתן לכהן בע"כ דנתינה בע"כ שמה נתינה, אבל הנתיבות (שם) והחמדת שלמה ועוד חכל אחרונים לא סברי הכי, וא"כ החידוש הנזכר לעיל דלדברי הראב"ד אפשר שיש לברך לכתחילה ברכת הפדיון אחר הפדיון תליא בפלוגתא, דלדברי המים חיים דיכול ליתן בע"כ אין להוכיח דיכול לברך א"כ כיון דהכא אינו תלוי בדעת אחרים שהרי יכול ליתן לו בע"כ, אבל להחולקים על המ"ח וסברי דאינו יכול ליתן בע"כ אפשר דלדידהו אליבא דהראב"ד מברכים אחר הפדיון, וא"כ אולי בדיעבד יוכל לצרף את שיטת הראב"ד, וכנ"ל.

יבואר אם בעינן דעת הכהן בפדיון הבן כדי שיהא פדיון

אלא דבפדיון הבן יש ראיות מכמה ראשונים דס"ל דהוא תלוי בדעת הכהן, ומשום דעל ידי הכהן נעשה הפדיון ואינו נתינה בעלמא וכמבואר בתוס' בקדושין דף ח' ע"א דבעינן סמיכות דעת דהמקבל כדי שיהא פדיון, ובעצמות יוסף שם תמה בזה, ויעיין בקצוה"ח סימן רמ"ג סק"ד בסופו שהביא דבריו, ונשאר בצ"ע.

וכבר נודע מש"כ האחרונים דבפדיון הבן מלבד דין מתנות כהונה ופרעון חוב לשבט הכהנים, הרי ביסודו הוא חלות דין של פדיון, והיה שייך בזה גם קנין חליפין כמבואר בתוס' בקדושין דף ו' ע"ב ד"ה לבר מאשה עיי"ש ויעיין במקנה שם שכתב כן, וכבר כ' המנח"מ מ' שצ"ב אות ז' דגדר פדה"ב הוא כמו קנין, ואף דאינו קונה ממש כהן, אין הבן נקנה לכהן מ"מ גיזה"כ בדעי נתינה לכהן והוא כמו קנין, ולדבריהם לכאורה אי אפשר לצאת פדיון הבן בנתינה בע"כ.

יבואר האם מהני חזרת המקבל בתוכ"ד לשל' המים חיים

והנה יש עוד לדון דבנידון דידן מטעם אחר ויכול לברך, דכיון שהחזיר הכהן מיד את הפדיון לישראל בתוכ"ד מקבלתו הרי זה כמו שלא קיבל הכהן כלל ואכתי לא קיים המצווה וכשתנן לו הישראל בפעם השנייה את הפדיון רק אז נתקיימה קבלתו, וא"כ שפיר יכול לברך קודם.

והנה לדברי המים חיים הנ"ל דיכול ליתן לכהן את הפדיון בע"כ של הכהן לכאורה לא מהני שיחזור הכהן תוכ"ד, דלכא' כל מה דשייך לומר דמהני חזרה בתוכ"ד הוא רק היכא דבעינן דעת וכמו לענין קנין וכדו' שאם עשה קנין וחזר בו מיד הרי ביטל את דעתו, אבל כאן שאין אנו זקוקים לדעת המקבל ואפשר ליתן לו בעל כורחו מה תועיל לו חזרה בתוכ"ד, שהרי אפי' בעל כורחו אנו יכולים ליתן לו ואין צריכים כלל לדעתו, וכיון דקיבל קיבל.

והעירני הגאון ר' נחום נבנצל שליט"א דאפשר דכל שאין הכהן זוכה בחמש סלעים אם קבלתו קיימת הרי קיים מצוותו אבל כשהחזיר החמש סלעים הרי אין קבלתו קיימת ולהכי לא קיים מצוותו, ורק במקום שזכה בהם הכהן כבר נתקיים מצוותו ולא מהני מה שהחזירם, אבל כל שלא זכה בהם לא מהני משום דאע"פ דנתינה בע"כ שמה נתינה זה אינו אלא כשמתנתו קיימת אבל כשהחזירם לו לא נתקיים נתינתו ותו יוכל לברך על פדיון הבן.

ונמצא דלהחולקים על המים חיים אפשר שבירך כהוגן או משום שיכול לצרף את השיטות שמברכים אחר הפדיון וכנ"ל, או משום שיכול לחזור בו, ואפי' לדברי המים חיים דיכול ליתן לכהן בע"כ יש מקום לומר שלא קיים מצוותו כל שהחזירם לו ומהני ברכתו כהוגן לבסוף וכמשנ"ת.

יבואר האם יכול לברך כשתנן לכהן את הפדיון בפעם השנייה מטעם דיש אומדנא דמוכח שלא נתכון להפסיד הברכה

עוד יש לדון דשפיר יש לו לברך מטעם אחר, דלכאורה יש אומדנא דמוכח שלא נתכוון ליתן לכהן אם היה יודע שע"כ לא יוכל לברך את הברכה, וכמו שהוכיח סופו שאחר שהחזיר לו הכהן את הפדיון נטל ובירך.

אכן לענין ספירת העומר כתב השו"ע (סי' תפ"ט ס"ד) דאם חבירו שואלו כמה ימים היום לעומר ישיבנו כמה היו אתמול, שאם ישיב כמה היום לא יוכל לברך, ולכא' הרי באומר לו כמה ימים היום יש אומדנא דמוכח שאין כוונתו למצווה שאם כוונתו למצווה הרי הוא מפסיד הברכה, והרי היכא דבאמת יש לו כוונה הופכית להדיא שלא לקיים את המצווה אינו מקיים, ויכול אח"כ לברך וכמו שכתב שם במ"ב בס"ק כ"ב, וא"כ חזו"ן דאע"פ דאיכא אומדנא דמוכח שאינו רוצה לקיים המצווה אם לא בירך לא חשיבין ליה כטעותא ולא מהני להחשיבו כדעת הפכית שאינו רוצה במצווה, דכל שלא נתכוון להדיא להפך קיים מצוותו.

וא"כ הכא נמי י"ל לענין פדה"ב דאע"פ שיש אומדנא דמוכח שלא נתכוון ליתן לכהן אם ע"כ יפסיד הברכה, מ"מ אין נחשב כה"ג אומדנא דמוכח ולא יוכל לברך.

יבואר שיש לחלק בין אומדנא בקיום מצווה לבין אומדנא הנוגעת לענין ממזני
אכן אפשר שיש לחלק דרוקא לענין קיום מצווה וירידא אמרין כן דלא נחשב אומדנא דמוכח היכא שמקיים מצווה ויפסיד הברכה, אבל כאן דהוי ענין ממזני בין הכהן לישראל שהרי צריך להקנות

בענין אם חולא יכול להבדיל בשבת ערב ת"ב מפלג המנחה ולשתות הכוס

מה שניעיל הסנדל מאכילה ושתיה, והיה מקום לומר שלא אסרו בבין השמשות אלא מה שנאסר מדין התענית אבל מה שנאסר משום אכילות לא נאסר בבין השמשות, ואע"פ שבכל ת"ב ספיקו אסור גם בדיני האכילות כמש"כ במגן אברהם ריש סימן תקנ"ד, אבל בבין השמשות של שבת היה מקום לומר שלא נאסר אלא דיני התענית שהוא מדברי קבלה אבל מה שנאסר משום אכילות לא נאסר בבין השמשות במקום זילותא דשבת, והנה מה שנאסר ברחיצה בבין השמשות של שבת אפשר שהוא משום אסורי התענית כמש"כ המנחת חינוך ומרן הגר"ז שהרחיצה אסור גם משום התענית וא"כ אסור בספיקו מהאי טעמא.
אמנם לפ"י נמצא שבבין השמשות של שבת יהא מותר בתלמוד תורה שלא נאסר אלא משום אכילות, אך לא נראה כן מדברי הפוסקים. וכן לפ"י יהא שרי ברחיצה לפמש"כ הריטב"א בתענית דף י"ג שאסור רחיצה בת"ב אינו אלא משום אכילות והא דאסור להושיט אצבעו במים הוא משום דאכילות של ת"ב חמיר טפי, וא"כ יהא שרי ברחיצה בבין השמשות של שבת, ומדספיקו אסור גם ברחיצה ע"כ דגם בדיני אכילות נאסר בספיקו אפי' שהוא ספק שבת, וע"כ הא דנעילת הסנדל שרי היינו משום שהוא ניכר לכל שהוא משום אכילות והוי אכילות בפרהסיא, אבל כל שאינו ניכר לכל וכגון אכילה ושתיה וה"ה רחיצה אסור לעשות בספיקו אפי' שהוא ספק שבת.
ובאמרו גם באיסורי תענית נראה מהגמ' בעירובין דף מ"א דמה שנוהג איסור אכילה בשבת הוא משום שמאחר ואכל כל השבת אינו נראה כתענית, ומבואר מזה דכל שנראה כתענית אסור גם בבין השמשות, ורק נעילת הסנדל החיובי בבין השמשות כיון שהוא ניכר לכל, אבל כל שאר נהוגי התענית והאכילות שאינם ניכרים אסורים.
ולפי"י נראה דאין להתיר אף לחולה לעשות הבדלה מבעוד יום דכיון דקבליה לת"ב אסור ביו, דאע"פ שומרת בנעילת הסנדל, מ"מ נאסר הוא בכל איסורי ת"ב ואף בשבתית יין כיון שאינו ניכר, וגם י"ל דמדקבליה לת"ב הוי תרתיה דסתי' לשתות יין, ולכן אמרו להבדיל בלילה.
ולענין אם מותר להבדיל על היין נחלקו הפוסקים כמשנת' בגליון פירוש דברים, ולכן מהיות טוב לא ישתה אלא יין מגת וכמשנת' שם.

האם גם כשאנו דורך על הקרקע אסור ללבוש מנעלים בת"ב וביום הכפורים

היהודים, וכן נהגו, וכתב המג"א שם ס"ק ו' וז"ל ג"ל הטעם דטורח גדול הוא לילך רחוק יחף אבל כשהולך לשדה סמוך לעיר אסור לנעול, וה"ה לבית הקברות עב"ד סס"ו שפ"ב, אא"כ ש"ט ורפ"א אין הענין, וז"ל דכשישכב על העננה לא רוכב צריך להלווין אפי' בדרך רחוק, עכ"ל.
ומבואר מדבריו דברוכב אע"פ שאינו דורך ברגליו על גבי קרקע אסור בנעילת הסנדל. והראוני בחוט שני שכתב דמותר ללבוש מנעלים כשאנו הולך בהם וצ"ע.

בענין עבר הירדן לענין בכורים

וביאר דרשת הירושלמי "אשר נתת לי" ולא אשר לקחת מעצמך

ולעבדיך מקנה" יש הפסק פרשה סתומה ואחר כן כתוב "ויאמרו יותן את הארץ הזאת לאחוזו אל תעבידו את הירדן", וצ"ב למה יש הפסק באמצע דבריהם, ות' שם דבר נפלא לפי דברי הירושלמי, דבני גד ובני ראובן ידעו שאם יבקשו את ארץ סיחון מעצמן לא יהא ארצם חייב בביכורים ולכן לא ביקשו מיד ממרע"ה את ארץ סיחון ועוג אלא אמרו לפניו שהיא ארץ מקנה כדי לרמוז לפרש שיתן אותה להם מדעתו וצ"י תהא חייבת בביכורים שהרי לא נטלוהו מעצמן, ורק אחר שראו שמרע"ה לא נתן להם מדעתו והוכרחו לבקש אותה ממנו, ועי' פקע משם חוב ביכורים שהרי עתה נטלוהו מעצמן, ולזה יש הפסק פרשה לרמוז שהפסקו באמצע דבריהם.

יבואר ביאור חדש אמאי נקראת נחלת בני גד ובני ראובן שלקחת מעצמך

והנה בעיקר דברי הירושלמי דנחלת ב"ג וב"ד נקראת שלקחת מעצמך כתב בבית הלוי ח"ב ס' נ' לפרש בענין אחר, דהנה הרמב"ם בהלכות תרומות פרק א' הלכה ג' כתב וז"ל הארצות שכבש דוד חזין לארץ כנען כגון ארם נהרים וארם צובה ואחבל וכיוצא בהן אף על פי שמלך ישראל הוא ועל פי בית דין הגדול הוא עושה אינו כא"י לכל דבר ולא כחוצה לארץ לכל דבר כגון בכל ומצרים, אלא יצאו מכלל חוצה לארץ ולהיות כא"י לא הגיעו, ומפני מה ירדו ממעלת א"י מפני שכבש אותם קודם שיכבוש כל א"י אלא נשאר בה משכנה עומים, ואילו תפס כל ארץ כנען לגבולותיה ואח"כ כבש ארצות אחרות היה כיבושו כולו כא"י לכל דבר, והארצות שכבש דוד הן הנקראין סוריא, עכ"ל.

וכרדב"י שם כתב וז"ל ולבי מהסס בה, דדילמא דוקא לענין שנוהג בה תרומות ומעשרות מן התורה, אבל לענין קדושת א"י ממש לא וצ"ע, עכ"ל.

והנה ברמב"ם (פ"ד מסנהדרין ה') כתב וז"ל אין סומכין וקנים בחוצה לארץ, ואע"פ שאלו הסומכין נסמכו בארץ ישראל וכו' וכל ארץ ישראל שהחזיקו בה עולי מצרים ראוייה לסמיכה, עכ"ל.

וכרדב"י כתב וז"ל וכל א"י וכו'. אע"פ שלא החזיקו בה עולי בבל, אע"ג דאניה כא"י לענין תרומות ומעשרות ולקצת דברים, לענין מינוי סמוכים הכל הוא א"י, וכן לענין הדר בא"י, ולענין הנקבה בה, ולשאר קדושת ארץ ישראל דינם שוה, וכבר האריך בזה בעל ספר כפתור ופרח ע"ש.

ומבואר דקדושת הארץ וחייבתה לענין ישיבת א"י ודירתה אינו תלוי בחיוב תרומות ומעשרות, ואפילו אם רק כבשוה עולי מצרים ולא כבשוה עולי בבל דאניה חייבת בתרומות ומעשרות מ"מ יש בה קדושת הארץ וחייבתה, וכן מבואר מהא דאיתא בכתובות דף ק"ב דר' אבא מנשק כיפי דעכו, ובתוס' בריש גיטין כתבו דעכו לא נתקדש אלא בקדושת עולי מצרים, ומבואר דאע"פ שאינה חייבת בתרומות ומעשרות מכל מקום קדושה אית בה, ולכן נישק ר' אבא את עפרה ואבניה.

אומר במעוה אלו שאני מקנה לך ע"י השליח יהא בני פדיו, וא"כ במתנה ע"מ להחזיר אין התנאי על הפדיון דאם לא יחזיר לא יהיה פדיו אלא דהתנאי על הקצאת המעות שיקנה בע"מ להחזיר ואם לא יחזיר לא יקנה המעות, וזוה תנאי קיים, דבהקנאה אפשר ע"י שליח ואם יאמר לכהן דבמעות הללו שהקניתי לך בע"מ להחזיר יהא הכן פדיו, עכ"ל. ומבואר דהתנאי עושה בהקנאה אכל הפדיון אינו נעשה על ידי שליח ולהכי יכול להתנות משום שהקנאה הוא דבר שיכול לעשות על ידי שליח, והכי נמי י"ל להטעות הוא בהקנאה אבל לא במתנה, ובהקנאה כל שהוא טעות לא הקנה אדעתא דהכי.

והנה בטור סימן תקנ"ו כתב בשם הבה"ג [הובא ברא"ש שלחי תענית] וז"ל, אף על גב דקיימא לן מתפלל אדם של מוצ"ש בשבת ואומר הבדלה על הכוס, אם חל תשעה באב באחד בשבת לא יבדיל מבעוד יום [דאי אבדיל קבליה לת"ב ואסור לו לשתות], אלא יכרך על האש במוצ"ש, ואינו מבדיל עד אחר התענית ואז מבדיל על הכוס וכו' עכ"ל, ומבואר דאי אפשר להבדיל בשבת דכיון שהבדיל בשבת קבליה לת"ב ואסור לו לשתות הכוס.
והעירוי דכל זה בבריא שהיב בתענית אבל חולה שאינו חייב להתענות יוכל להבדיל בשבת מפלג המנחה ואע"פ שקבליה לת"ב מכל מקום הרי אינו חייב בתענית ויכול לשתות היין, ואע"פ שבת"ב אסור לשתות יין, נראה דיש לחלק בין דיני אכילות של ת"ב לדין התענית, דאף שדין התענית חל עליו משקבליה אף שהוא עדיין שבת מ"מ דיני אכילות לא חל עליו אלא משחשיכה, וכמו שאין חולצין הסנדל עד שחשיכה, והיינו משום שאין לנהוג דיני אכילות בשבת, וא"כ כל זמן שלא חשכה אע"פ שקבליה לת"ב אינו נוהג באכילות שהוא פגם בכבוד השבת, וא"כ יכול לשתות היין מבעוד יום.

והנה בשו"ע סימן רצ"ג סעיף ג' כתב מי שהוא אנוס, כגון שצריך להחשיך על התחום לדבר מצוה, יכול להתפלל של מוצ"ש מפלג המנחה ולמעלה ולהבדיל מיד אבל לא יכרך על הנה, וכן אסור בעשיית מלאכה, עד צאת הכוכבים.

ובמ"ב שם ס"ק ט' כתב וז"ל ומ"מ כתבו האחרונים דאין לעשות כן, דדבר תמורה הוא לרבים, גם שמו יבוא להקל במלאכה, ובפרט בימינו נדונוגן לעשות תמורה כרבנן שמתפללין מנחה עד הערב בראי מדינת אסור להקדים מערים במו"ש, ואף דבע"ש יש שמקלין, היינו משום דמצווה להוסיף מחול על הקודש מוט"כ במו"ש, עכ"ל.

וא"כ אינו ראוי להבדיל מבעוד יום מהאי טעמא, אך אפשר בדמקום הדחק שלא יוכל להבדיל אח"כ וכמשנת' בגליון הקודם, ויכל להבדיל מבעוד יום וצ"ע.

יבואר דיני השמשות של ת"ב במוצאי שבת נאסר גם דיני האכילות

אמנם נראה דבאמת יש לענין בזה, דהנה הרי אמרו שבין השמשות של שבת אסור באכילה ושתיה ומותר בנעילת הסנדל עד ברכו, אבל אכילה ושתיה אסור משקיעת החמה, וצ"ב

בענין מה שהעירו בגליון הקודם בנעילת המנעלים בבין השמשות של ת"ב במוצאי שבת, שמעתי שמרן הגר"ז זצ"ל היה שוכח במנעלים במטותו אחר שקיעת החמה בת"ב שחל להיות בשבת, ונראה מדבריו שנעילת המנעלים כשאנו דורך עליהם על גבי קרקע אינו אסור משום נעילת הסנדל שהתענוג של נעילת הסנדל הוא כמה שדורך על גבי קרקע בסנדל אבל כל ששוכח במטותו אינו אסור משום נעילת הסנדל.
והעירוי ידירי הגאון ר' ישראל אדלשטיין שליט"א ממש"כ במגן אברהם על הא דכתב בשולחן ערוך סימן תקנ"ד סעיף י' ברמ"א וכן במקום שדרים בין הא"י, לא יחלוץ כי אם ברחוב

הנה במשנה בכיורים פרק א' משנה י' נתן ואלו מביאין וקורין מן העצרת ועד החג משבטת המינים מפירות שבהרים מתמרות שבעמקים ומזוית שמן מעבר הירדן רבי יוסי הגלילי אומר אין מביאין בכורים מעבר הירדן שאינה ארץ זבת חלב ודבש, עכ"ל.

ובירושלמי שם תני "אשר נתת לי" לא שנטלתי לי מעצמי, מה ביניהן אמר רבי אבין חצי שבט מנשה ביניהן, מאן דאמר אשר נתת לי ולא שנטלתי לי מעצמי חצי שבט מנשה לא נטלו מעצמן, מאן דאמר ארץ זבת חלב ודבש אפילו כן אינה ארץ זבת חלב ודבש, עכ"ל.

ובפני משה פירש וז"ל חצי שבט מנשה שהיה להם ג"כ חלק בעבר הירדן איכא ביניהן, דלמ"ד אשר נתת לי וכו' הרי חצי שבט מנשה לא נטלו מעצמן, דיותן להם משה כתיב וחו לא בחרו מעצמן בתחילה כמו בני ראובן ובני גד, ולרדיה אף לר' יוסי הגלילי מביאין מאותה ארץ, ולמ"ד טעמא דאינה ארץ זבת חלב ודבש אפילו חלק חצי שבט מנשה כן, שאינה ארץ זבת חלב ודבש, עכ"ל.

יבואר מש"כ במדרש דנחלת בני גד ובני ראובן נחשב נחלה מבוהלת ואחריתה לא תבורך

וכן מבואר במדבר רבה פרשת מטות פרשה כב סימן ט' וז"ל, ד"א "לב חכם לימינו" זה משה "ולב כסיל לשמאלו" אלו בני ראובן ובני גד שעשו את העיקר טפל ואת הטפל עיקר, שחיבבו את ממונם יותר מן הנפשות שהן אומרים למשה גדרות צאן נבנה למקנות פה וערים לסטנ, אמר להם משה אינה כלום, אלא עשו את העיקר עיקר תחלה בנו לכם ערים לטפכם ואח"כ וגדרות לצאנכם הוי לב חכם לימינו זה משה ולב כסיל לשמאלו אלו בני ראובן ובני גד, אמר להם הקדוש ברוך הוא אתם חיבתם את מקניכם יותר מן הנפשות חייכם אין בו ברכה, עליהם נאמר (שם משלי כ) נחלה מבוהלת בראשונה ואחריתה לא תבורך, וכה"א (שם משלי כג) אל תנע להעשיר מבינתך לחל, ואיהו הוא עשיר השמך בחילוקו שנאמר (תהלים קכח) יגיע כפי כי תאכל אשריך וטוב לך, עכ"ל, והנה צריך ביאור כמה לא נתברכה נחלת בני גד ובני ראובן.

ובבעל הטורים במדבר פרק לב כתב וז"ל ח' פעמים נזכרו בני גד ובני ראובן בפרשה זו. וזהו שאמר נחלה מבוהלת בראשונה ואחריתה לא תבורך (משלי כ כא). מבוהלת כתיב בח"ת, בשביל ח' פעמים שהוזכרו על נחלתן ליקח בראשונה, אחריתה לא תבורך שגלו ח' שנים קודם לשאר העשבים (תנחומא מטות ז), עכ"ל.

והרד"ל בפרושו על המדרש כתב לביאור מה שאמרו ואחריתה לא תבורך המונה שלא יביאו מהם בכורים, ועל מצות בכורים איתא בקרא ביהוקאל להניח ברכה אל ביתך ואתה ברכה הפסידו כמה שנבחרו לבקש נחלת סיחון ועוג, עכ"ל, ומבואר דמה שבקשו לעצמם נחלתם הוא היה סיבת מניעת הברכה מחלקם שאין מביאין מנחלה זו בכורים, וכמבואר בירושלמי הנ"ל, ולהכי מנחלת בני מנשה שלא ביקשו מעצמן מביאין בכורים שלא היתה נחלה מבוהלת.

והנה בטעמא דקרא למרן הגר"ח ק"שליט"א על פרשת מטות העיר על מה שיש הפסק פרשה בפרשת בני גד ובני ראובן אחר שאמרו לפני משה "עטרת ודיבון וגו' ארץ מקנה היא

¹ ובדומה לזה מצינו כואת בגליון רבי עקיבא איגר בשולחן ערוך יורה דעה סימן ש' שם סעיף י' על מה שכתב ברמ"א שאין אדם יכול לפדות ע"י שליח, כתב שם וז"ל בשער המלך (פ"ו מהל' אישות) תמה מדינת דס"ח במתנה ע"מ להחזיר כן פדיו, והוא סוגיא ערוכה פ"ק קדושין, ואם איתא דא"י לפדות ע"י שליח נימא דאף דלא החזיר המעות מהני כיון דהמנעשה א"י לקיים ע"י שליח תנאו ככל והמנעשה קיים ע"ש שנהג בצ"ע, ולענין דק"מ דהא דא"י מה דס"ל לישטת ודא"י לפדות ע"י שליח היינו שהשליח יעשה מעוה הפדיון שיאמר לכהן בזה המעות יהיה חבן פדיו אבל פשיטא דיכול להקנות להכהן המעות ע"י שליח והוא בעצמו

ובמאריך בדברי הרדב"ז בהלכות תרומות הג"ל מבואר דאף ארץ ישראל החייבת בתרומות ומעשרות אינה כארץ ישראל גמורה לכל דבר, שהרי כתב דאף אם היה מהני כיבוש דוד לחייב בתרומ' לא היה נחשב כא"י לכל דבר, ודסוף סוף אין זה הארץ המובטחת לאברהם אבינו. ועפ"י כתב במ"ה הל' שם כי במונות הירושלמי אשר נתת לי ולא שלקחת מעצמך אין המונה שבקשו ארץ זאת ממש רבנו דודוק הוא דמזשם הכי אינה בקדושת לענין בכורים, אלא המונה דארץ ישראל לענין בכורים אינו אלא הארץ המובטחת לאברהם אבינו והוא הארץ שכיבושו עולי מצרים אבל עבר הירדן אינה הארץ המובטחת לא"א, ועי"ש עוד בזה.

ביאור דנחלת חצי שבט מנשה היתה הארץ המובטחת לאברהם אבינו

אבל אפשר לפרש בדאמת אינה הארץ המובטחת, וזה כוונת הירושלמי דלא חשיב ארץ ישראל אלא הארץ שנתנה לאברהם אבינו, וזהו אשר נתת לי ולא שלקחת מעצמך, והא דחצי שבט המנשה חשבה הארץ אשר נתת לי אפשר לפרש על פי מש"כ בחידושי מור"י ר"ז הלוי על התורה בפרשת מטות דארץ דחצי שבט המנשה הוי חלק מהארץ המובטחת ממש, שאף אותה הבטיח הקב"ה לאאע"ה, והביא מה שכתב רש"י בקרא (פרשת דברים פ"ג פ"ב) גבי ארץ דחצי שבט המנשה **"והוא יקרא ארץ רפאים ופרש"י היא אותה שהבטחתי לאברהם"**, הרי מבואר דארץ רפאים דשבט המנשה היא ג"כ בכלל הארץ המובטחת, וממילא מבואר ע"פ זה דברי הירושלמי דלחצי מיקרא ארץ דחצי שבט המנשה אשר נתת לי ולא מיקרא אשר נתלת מעצמי משום דהוי הארץ המובטחת לאאע"ה, ולכן מביאין ממנה ביכורים אפי' לר' יוסי. **וכ"כ בספר תורת חלק ג' סימן ו'.**

ולכאן יש להוכיח מדברי הרשב"ם כדברי הגר"י דהנה איתא בב"ב (דף נו.) כל שהראהו הקב"ה למשה חייב במעשר וכו' שם הרשב"ם דרפאים נמי כתיב גבי אברהם, ומצאנו שנכבשה משה רבינו דכתיב הווא יקרא ארץ רפאים כלומר היינו רפאים שניתן לאברהם אבינו בברית בין הבתרים, עכ"ל, הרי דמבואר ברשב"ם שם דארץ רפאים שהראהו הקב"ה לאאע"ה היינו ארץ בני מנשה שכבש משה ואמר עליו הווא יקרא ארץ רפאים, וזהו ממש כדברי הגר"י, וא"כ ארץ דחצי שבט מנשה הווא חלק מהארץ המובטחת לאאע"ה.

ולפ"י שוב צ"ב במה שיש הפסק פרשה באמצע דברי ב"ג וב"ד, דלמשנ"ת לא מהני אם היה נותן להם משה מדעתו שהרי גם אם לא היו מבקשים את הארץ לא היו מביאים בכורים משם משום שאינה הארץ המובטחת לאברהם אבינו, וא"כ למה הפסיקה תורה בהפסק פרשה.

ושמעתיה ממוחזני הנאון ר' אברהם ישעי' אדלר שליט"א שאמר לכאן בזה שכיון שבני גד רצו ליטול חלק בעבר הירדן משום שרצו להיות סמוך לחלקת משה רבינו כדכתיב בפרשת וזאת הברכה "וירא ארץ בני כי שם שלקח מחוקק ספון", אלא שלא רצו לומר כן בפירוש למשה להוכיח לו ענין פטירתו, לכן בתחילה אמר שארץ מפקה היא, וכשלא נתן להם בקשו בפירוש שרוצים את הארץ הזאת לאחזקה, אבל לא רצו לומר בפירוש מה סיבת רצונם כדי שלא לומר למ"ר שרוצים להיות סמוך לקברו, והפסיק באמצע דבריהם לרמוז שהיה להם כונה אחרת בזה.

ביאור הגר"א בפסוק ממעונות אריות מהררי נמרים

ולפ"י יתבאר באופן נפלא דברי הגר"א בפ"י על שיר השירים על הפסוק "תשורי מראש אמנה מראש שניר וחרמון ממעונות אריות מהררי נמרים" שכ' שם דאריות הם גבורים בעצמם אבל נמרים אינם גבורים אלא שיש בהם עזות, וא"י שהיא הארץ המובטחת לאברהם אבינו בעצמה, אבל ארץ סיחון ועוג קדושה על ידי שבכשנו, ובארץ סיחון ועוג עצמה יש בה מן הארץ המובטחת ויש בה מה שכבשו ועשאו לארץ ישראל, והוי חצי בארץ וחצי בחו"ל, עכ"ד. ולאחר הדברים מחוסרי ביאור שהרי ארץ סיחון ועוג הוי כולו בעבר הירדן ומ"ט כ' דהוי חצי בארץ, ולדברינו הדברים נפלאים, שהרי חלק מנשה שהיא ארץ רפאים היא הארץ המובטחת לאברהם היא קדושה בעצמה בלא כיבוש, וארץ בני גד ובני ראובן לא נתקדשה אלא על ידי קידוש וכיבוש.

ויעיין קובץ הערות סימן ס' אות ג' מה שהעיר בדברי רש"י בפרשת מסעי בגבולות הארץ שכתב דגפ"מ בגבולות הארץ לא היה מצויה התלויות בארץ, והקשה בקובץ הערות שהרי נאמר כל מקום אשר תדרוך כף רגלכם לכם יהיה וא"כ כל מקום שכיבושו חייב בתרומ' מ, ואם לא כיבושו אינו חייב, ומה הנפק"מ בגבולות הארץ, ויעי"ש מה שכתב בזה.

והנה נחלקו רש"י והר"ן אם מביאין עומר ושתי הלחם מעבר הירדן, דהנה במס' נדרים (דף כב.) איתא עולא במסיקא דשראע דאיתלו ליה תרין בני חוואי שהתאם קדש חד שחטיה לחברה א"ל לעולא וכו' א"ל תמה ר' יוחנן מבדי וכו', א"ל עולא הווא שעתא לא עברין ירדנא, ופי' שם הל' וכו' **ועבר הירדן לא נתקדש להבאת העומר ולמקשת קדושת עכ"ל.** ומבואר בדברי הר"ן דס"ל דאין מביאין עומר מעבר הירדן, אמנם כבר ציינ' שם הרע"א בגלהש"ס שם לרש"י במנחות (דף פג: ד"ה כל הארצות) שכ' **דמביאין עומר ושתי הלחם אף מעבר הירדן**, וצ"ב בכה נחלקו רש"י והר"ן.

ביאור בדברך ישראל איכא ב' קדושות קדושת מקום וקדושת כיבוש למצוות התלויות בארץ

וביאר בזה במשנת ר' אהרן (ורע"ס סי' י"ט) על דרך מה שנתבאר, דהנה איכא ב' דינים בקדושת ארץ ישראל האחד דין קדושת המקום, והיינו דהמקום עצמו של ארץ ישראל הוא קדוש משאר ארצות וקדושה זו אינה תלויה בכיבוש בני"י אלא תלויה במה שא"י היא הארץ המובטחת לאברהם אבינו ע"ה, וכמו לענין לדור בא"י וליקבר בא"י שאין קדושה זו משום שכבשו בני"י את הארץ אלא משום שהמקום הוא מקום מובהר שהובטח לאאע"ה, ויש עוד קדושה לענין תרומ' וחלה שהיא אינו משום שהיא הארץ המובטחת אלא משום כיבושה ביד ישראל, וזה מה דדרשי' מקרא דכל מקום אשר תדרוך כף רגלכם לכם יהיה דחיוו תרומות ומעשרות נוהג בכל מקום שכיבושו ואפי' בסוריא אם היו כובשים אותה כדן היה דינה כארץ ישראל לתרומות ומעשרות אע"פ שהיא אינה הארץ המובטחת, וע"כ היו טעמא משום דתרומ' לא תליא בקדושת מקום אי הוי מקום שהובטח לאאע"ה או לא, אלא תליא בכיבוש דבני"י, וכן במקום שכבשו עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל, יש בה קדושה לענין דברים שאינם צריכים אלא קדושת מקום לחוד כמו סמיכות זקנים דלא הוי אלא בא"י בלבד.

ומעתה כתב במשנת ר' אהרן דבאר פלוגי רש"י והר"ן לגבי עומר ושתי הלחם אם מביאין מעבר הירדן, דהר"ן ס"ל דקדושת ארץ ישראל לענין עומר תלוי בקדושת המקום דא"י וממילא לדידיה אין מביאין עומר מעבר הירדן משום דעבר הירדן אין בו את קדושת המקום דא"י משום דהא לא הובטח לאאע"ה, אבל רש"י ס"ל דעומר לא תליא בקדושת המקום דא"י הוי תרומ' דמגי בקדושה שחל על ידי כיבוש ולהכי מביאין עומר ושתי הלחם מעבר הירדן [או דינא דרש"י ס"ל דע"י כיבוש יש במקום דין א"י כמו בארץ המובטחת לאאע"ה וכו' בבית הלוי חלק ב' סימן ו' ולכן לדידיה מביאין עומר אפי' מעבר הירדן].

ביאור דגם חצי שבט מנשה שהווא הארץ המובטחת אבל אין קדושתה ארץ ישראל עצמה

והנה למשנ"ת דהחלק של חצי שבט מנשה היא מהארץ המובטחת לאברהם אבינו ויש בה קדושת מקום ולכן חשיב הארץ אשר נתת לי, א"כ קשה אמאי לא מביאין עומר ושתי הלחם מהחלק של חצי שבט מנשה, ובפשוטו נראה שהר"ן ס"ל שאין מביאין עמר ושתי הלחם גם מאותו חלק של חצי שבט מנשה וצ"ע.

ואפשר דאע"פ שחצי שבט מנשה היתה הארץ המובטחת לאברהם אבינו אבל מכל מקום הארץ שעבר המעריב של הירדן היא מעולה יותר שהרי עליה כתיב ארץ זבת חלב ודבש וכמו שאמרו במשנה בכורים, וכיון שהיא מעולה יותר אפשר דבעינן קדושת מקום של אותו ארץ ישראל שעבר הירדן המעריב.

וכן חזי' דמרע"ה השתוקק ליכנס לא"י אע"פ שהיה כבר במקום כיבוש בני"י שהרי היה בעבר הירדן שנכבשה ע"י בני"י ויש בה קדושת ארץ ישראל לתרומות ומעשרות, והיינו משום דיש קדושה יתירה בארץ המובטחת לאאע"ה, ועבר הירדן לא היתה הארץ המובטחת, ולמה שנתבאר דארץ רפאים של שבט מנשה היא הארץ המובטחת א"כ למה השתוקק משה רבינו ליכנס לארץ, ואפשר דמכל מקום אינה ארץ זבת חלב ודבש וכמו שאמרו בירושלמי בכורים סוף פרק א' דחצי שבט מנשה גם בה את ההסרון שאינה ארץ זבת חלב ודבש ואין בה את כל מעלות ארץ ישראל, שוב הראינו בתורת חנוכה פירשת בהר שנובאר שם שארץ סיחון ועוג לא נתקדשה עד שכבשו כל ארץ ישראל ולכן נתאוו משה ליכנס לארץ.

בברכת לקבוע מזוזה ועבודת הקביעות

יותר את הכבש האחד תעשה בכרך ואת הכבש השני תעשה בין הערבים, עמד רבי על רגליו ואמר להלכה כבן פזי דכתיב כל אשר אני מראה אותך וכו', ועי"ש שהסביר הדברים על פי הל' עמודי עולם של תורה ועבודה וגמילות חסדים. ובספר מקדש הלה"ה ר' יוסף צבי ד"ר פירש דידם הכלל הוא הקביעות בעבודתו בכל עניין ובכל מצוה, וזה משמעות הקרא דקרבן תמיד הוא עבודה שתדירה בכל יום, והוא היסוד של עבד ד' שעובד את בוראו תמיד. והראינו שכבר כתב כן במד"א בכתובות עולם תנ"י אהבת ער פ"ק א'. ומה הנאון ר' משה יהודה ליפקוביץ וזה"ל כתב בנאוטו בענותותו, שלא זכיתי למעלה בארבעה, והיונן לדעתיה שמעלה קבועה הוא מעלה אמיתית שהיא קניין בנפש ומה שכתב קבועה אינה מעצמיות האדם. ושענין שבת דה"י הנאון ר' דוד מרובינש"ץ ל' לקהוהו לבדיקות דם אחר תפלת שחרית והחזרתו אה"כ לשיכב, ומה שהחזיר לא ידע שלא טעם כלום לאחר שחרית, ונמנע לבית המדרש בלי לעמוד דלוי, ואחד התלמידים הרגיש בחזונו הנסוק על פניו של ראש הישיבה ושאלו אם אינו מרגיש בטוב ואמר לו שלא טעם כלום מברכות, ואמר שישב לו כוס תה לבית המדרש ואמר לו הלימוד להכניס תה לבית המדרש, ואמר לו תלמידו שיכין לו בחדר כוס תה, והראש ישיבה ישתה את התה בחוץ, ואמר לו הגיד"ל ומה אם הוא דתתי לי שכבר שמועם שנה לא יצאתי מן המדרש באמצע הדרך לשתות דבר מה, וברגע אחד לבטל מעלה קבועה זו. וראה מה גדול כח הקביעות.

ושענין מהמגיד משימים הגה"צ ר' אליהו בירדמן גיטות"א שספר שבעל הישמע משה היה לו נבאי נאמן ומסור ויהי בעל מדרגה גבוהה בעבודתו ד', ופעם אחת כשנצרך לצאת מביתו השאיר אותו בביתו ואמר לו שיכול לישון על מטהו, וכשישן על מטהו לא מראות אלווקס של חידושי תורה ונפלאים עין אל ראתה, והיה לו קבלה שמתעורר משנתו וקם תיכף לקביעותו ללימוד התורה"א אפי' אם הוא באמצע הלילה ותעורר משנתו אחר הצות הלילה, ונסתפק אם כדאי לקום ממי שריו יפסיד חידושי תורה חסופים שיכול לקבל על מטהו של הישמע משה, אבל קם תיכף ומכתב חידושי תורה ששמע עתה בשבת וחזר לישון יצא"ר לבטל לעתיד לבוא.

וישאלו תלמידיו ר' ראובן ברג' ז"ל ומהו ההנהגה של רבינו שנוהג בקביעות ואינו מנסה מפי שום דבר בעולם, ואמר להם לימוד המוסר חצי עשר בכל יום, בכל הומנים, בערב פסח ובערב סוכות ובערב חנוכה, בכל יום בקביעות. ושענין שהנאון ר' משה סאלאיוויץ זצ"ל בבריתו היה לו קביעות של לימוד כמה דפי נגה בכל יום, והיה ימים שהיה חזון מעטקן בפרכי ציבור ויהי לומר קבוע שילך וינדרם כמה פעמים בלימוד, ואמרו לו שאין זה נחשב לימוד כראוי ועדיף שילך לישון וילמד מחר, ואמר להם שאם לא יעשה כן יבטל קביעותו, וזהו כוחו של יצא"ר לבטל הקביעות.

י ויעי"ש שכתב דהא דאמרו בר' דויאכלו ממחרת הפסח מצות וקלוי דאקרוי עומר והדר אכלו והרי עדיין לא כבשו את הארץ ולא נתקדשה למעונות התלויות בה ואין יביא את העומר ומוכרה ומה דבעי קדושת ארץ ישראל לגבי עומר עומר מביאין קדושת המקום ואין צריך כיבוש הארץ וכמו דלא מהני קדושת עבר הירדן לחיבי עומר מביאין חצי כיבוש הארץ כדי להביא העומר ממקום שהוא קדוש וקדושת מקום של ארץ ישראל בעצמותו.